

Høringsuttalelse til Kommunenes Sentralforbunds utredning; «Sterke Regioner» KOU 2004:1

Nordnorsk Kulturråd ønsker med dette å bidra med en høringsuttalelse i tilknytning til utredningen «Sterke Regioner». Distriktskommisjonens utredning NOU 2004:19 «Livskraftige distrikter og regioner» er også lagt til grunn for uttalelsen.

Nordnorsk Kulturråd er opptatt av kunsten og kulturens vilkår. Dette gjelder selvsagt også i forhold til en eventuell ny regionsdeling i landet. Sett fra vår side, er det kontinuerlige arbeidet med å fremskaffe gode kunst og kulturprosjekter oftest et spørsmål om å legge forholdene til rette for samhandling og utvikling. For å få en god tilrettelegging, mener vi de viktigste egenskapene i en forvaltning er kunnskap, oversikt, nærhet og økonomisk evne. Det er i denne kontekst en ny regional deling av landet vil ha størst betydning for kulturutviklingen.

Erfaring fra større regionalt samarbeid

Nordnorsk Kulturråd har arbeidet i et større regionalt område, over tre fylker, siden etableringen i 1964. Dette var 12 år før fylkene ble omgjort til folkevalgte organ og startet sitt virke som operativ aktører for blant annet kunst- og kulturlivet. I den nordligste landsdel var svært mange store kulturprosjekt allerede realisert da fylkeskommunene ble en operativ aktør. Det gjaldt etableringen av teatrene (Hålogaland Teater og Hålogaland Amatørteaterselskap), etableringen av landsdelens store formidlingsarena og festival (Festspillene i Nord-Norge) og etableringen av de kulturpolitiske organisasjoner av kunstnere i faglige interesseorganisasjoner som Nordnorske Bildende Kunstnere, Nordnorsk Forfatterlag, Nordnorsk Jazzforum osv.).

Kunstnere og kulturarbeidere organiserte seg altså i landsdelsinstitusjoner og landsdelsorganisasjoner. Dette er en utvikling som har pågått kontinuerlig i landsdelen, også etter at fylkene har utviklet sin egen kulturpolitikk. Problemene de siste 20 årene har oftest vært at de tre fylkene har utviklet delvis motstridende interesser i sin innsats for kunstutvikling. Dette har ført til større isolasjon for kunstnere i forhold til en enhetlig organisasjonstanke, stagnasjon i utviklingen av felles prosjekter. Her er omleggingen av Nordnorsk Musikkråd med landsdelsmusikerordningen til tre fylkeskommunale musikkorganisasjoner et eksempel.

De viktigste grunnene til de nordnorske etableringene var flere. Behovet for selvstendighet i utviklingen av regionens mange kulturelle uttrykk var en årsak, en annen var identitetsfaktoren som var viktig for kunstnere og kulturarbeidere i landsdelen. En tredje årsak var ønsket og viljen til å stå samlet for få en større andel av de nasjonale midler til rådighet for å utvikle en selvstendig kulturpolitikk. At disse erfaringene har holdt seg så godt over tid, er en viktig kilde til granskning og evaluering. Nordnorsk Kulturråd mener å ha god innsikt i dette arbeid, både innenfor en stor geografisk region, og med utvikling av samarbeid og samhandling mellom kunstnere. Det gjelder både geografisk og ikke minst tverrfaglig.

Identitet, mangfold og kunstnerisk kraft

Utredningen «Sterke Regioner» legger blant annet vekt på identitet som en faktor for regionsdeling (s. 96 – s.100). Nordnorske kunstnere og kulturarbeidere har gjennom hele det forrige århundret operert i en kulturell identitetsregion. Det har vært en organisatorisk og faglig suksess. De siste årene har det imidlertid vært flere anslag mot den nordnorske organisering og identitetsbasis (jfr. Einar Niemi o.a historikere). Etter Nordnorsk Kulturråds mening henger dette sammen med et administrativt ønske fra fylkene om egen profilering gjennom særskilte tiltak, samt at internasjonalisering er blitt stadig viktigere for samarbeid og utvikling i kunst og kulturarbeidet. Slike endringer er en prosess, og i en evaluering er det viktig å ta med seg gode og nyttige erfaringer fra regionalt samarbeid inn i et videre arbeid.

Nordnorsk Kulturråds erfaringer med regionalt samarbeid innenfor kunst og kultur impliserer et behov for sterkere regioner. Sterke mer selvstendige regioner vil gi et større og utvidet mangfold i kunstutviklingen og er et betydelig bedre alternativ enn de to andre alternativer i en eventuell ny offentlig administrativ deling i landet : 1) en sterk nasjonal kulturpolitikk (hvor det påpekes i utredningen at satsingen på Oslo vil bli for dominerende), eller 2) en fylkeskommunal ordning som den vi har i dag med 19 svært forskjellige enheter. Landsdelsinstitusjoner og organisasjoner har sammen blitt en faglig kraft som ville vært umulig uten et landsdelsperspektiv. Det er nok å vise til fremveksten av flere nye samarbeidsprosjekter i landsdelen som for eksempel opprettingen av Nordnorsk Kunstmuseum som er en betydelig suksess. Uten samhandling ville museet neppe hatt en slik interessant og kraftig utvikling.

Samarbeid med aktører i Sverige, Finland, Russland, Island, Færøyene og Grønland har avstedkommet flere vellykkede prosjekt. Slikt internasjonalt samarbeid har i alle perioder vært et viktig satsingsområde for nordnorske kunstnere. Praktiske samarbeid mellom kunstnere og kunstinstitusjoner har vist at ved å stå samlet, har det blitt utviklet en faglig tyngde og mangfold som både gir faglig høy kvalitet og som i kvantitet utgjør en betydelig tyngde i samarbeidsprosjekter. Som eksempler kan nevnes Barentsdans, den litterære samlingen i Barentsregionen (Barents Literature Council), flere teaterprosjekter, filmsamarbeid på Nordkalotten, musikkprosjekter, ungdomskultur, og for de samiske og nordnorsk billedkunstnere og kunsthåndverkere som har hatt flere utstillinger, besøk og samlinger med kolleger i de nordiske land, Russland og de baltiske stater.

Sterke regioner, nasjonalt ansvar og lokal organisering

Nordnorsk Kulturråd er av den oppfatning at kunst og kultur trenger sterke regioner, og dermed færre byråkratier å forholde seg til. En utvikling med få forvaltningsnivå er til det bedre, og ikke minst vil det gi enklere finansiering og et sterkere kvalitativt regionalt nivå enn dagens fylkeskommunale finansiering.

Samtidig er det viktig at de statlige forpliktelser opprettholdes. Staten må fortsatt være en betydelig finansiør av kunst og kultur i et nasjonalt perspektiv. Det bør være to sterke aktører i finansiering av kunst i landet. Det nasjonale nivået har ansvar for sentrale institusjoner og organisasjoner. Dette nivå har et overordnet ansvar for å vedlikeholde tradisjoner og er nasjonens kulturbærende enhet og kraft for

samtidskunsten. Et sterkt regionalt nivå har ansvar for utviklingen av et regionalt mangfold. Dette vil være et viktig nivå for å dyrke frem samtidskunst, prioritere regionale oppgaver og ha et selvstendig utviklingspunkt til internasjonale samarbeidprosjekt.

Vi ser også et lokale samarbeidstiltak også kan fungere godt. Det er uttallige eksempler på at kommuner slår seg sammen for å få til prosjekter og samarbeid om kulturelle tiltak i mindre skala. Museumsorganiseringen gjennom AMB er et slikt eksempel. I Nord-Norge kan scenekunstordningen i Nordland og Vesterålens Regionråd stå som eksempler. Samarbeid mellom kommuner i to fylker som for eksempel satsingen fra ETS (Evenes, Skånland og Tjeldsund kommuner) har vært vellykket, og det samme gjelder andre samarbeidsprosjekter mellom kommuner både i Troms og Finnmark. Dette nivået trenger en sterk og regional samarbeidspartner som kan ha overblikk over lignende kunst og kulturinitiativer i regionen.

På denne bakgrunn vil vi sterkt anbefale at Nord-Norge blir en forvaltningsregion. Nordnorsk Kulturråd mener at dette vil lette samarbeid mellom de syv fremtidige regionene og ikke minst bidra til enklere samarbeid med det nasjonale nivået. Norsk Kulturråd vil lettere kommunisere med syv regioner enn nitten fylker. Dette gjelder spesielt i større satsinger hvor vi alle er avhengige av et godt og nært samarbeid for å lykkes.

Kultur og kompetanse

I utredningen drøftes regionene ut fra næringsfaktorer, geografisk tilhørighet og identitet. Identitetsbegrepet i Nord-Norge knyttes til en «uslittelig kulturell kapital i form av høy landsdelsidentitet» (s. 136). Spørsmålet om hvorfor det er slik, er fraværende. Det uttrykkes overraskelse over at en undersøkelse slår fast at landsdelen er endret seg fra det gamle «Oluf-bildet» om sjarken og stoa. (s. 137). På dette punkt har Nordnorsk Kulturråd fulgt utviklingen i 40 år og kan, sammen med landsdelens forskermiljø, bistå med å fortelle historien om den moderne landsdelen.

Nordnorsk Kulturråd vil hevde at grunnen til at landsdelsidentiteten står så sterkt henger sammen med en sterk kulturell organisering blant fremsynte folk, kunstnere og kulturarbeidere. Det var disse krefter som arbeidet for en helhetstanke om både universitet og kunstutbygging i en hel landsdel. Dette er et av de sentrale grunnlagene for landsdelens uslittelige kulturelle kapital. I tillegg binder tradisjonelle historiske næringsforhold som fiske, fangst og en utstrakt handel landsdelen sammen. Slike forhold satte mennesker i «samme bås» og har vært viktig helt fra vikingtiden opp til våre dager.

Når kompetanse drøftes som en sterk ambisjon i landsdelen, er dette rett. Her spiller både nasjonale og internasjonale forhold en viktig rolle i utviklingen. Romfart, telemedisin, miljø, polar og fiskeriforskning er alle sektorer hvor landsdelen har hatt betydelig vekst de siste årene, og på mange områder er ledende i landet. Dette taler for en sterkere regionalisering.

Geografi og befolkning

Geografisk er Nord-Norge et stort område, nesten uansett hvordan man deler inn regionene. Det er vanskelig i dag å se at Majavatn eller Bindalen har noen geografisk tilhørighet med Andenes eller Hovden (alle steder er i Nordland). Finnmark er større enn hele Danmark. Samtidig er kommunikasjonene i landsdelen på noenlunde likt nivå. Sjøveien langs kysten fungerer som alltid, stam- og kortbane nettet for fly er utbygget, og de gjennomgående riksveier byr på de samme utfordringene i hele den nordnorske regionen. Jernbanen mangler på strekningen Fauske og nordover med unntak av et svensk sidespor fra Kiruna til Narvik. I utbygging av kommunikasjon, er det ofte viktig å se på helheten. Den er grunnlaget for å korte ned og stabilisere samarbeidet i en geografisk region. En samlet plan ville være å foretrekke for hele landsdelens befolkning.

Et annet viktig område er befolkningssammensetningen i landsdelen. Her finnes et uttall av nasjonaliteter, og vi har de sterkeste konsentrasjoner av urbefolkning i hele Norden, det samiske folk. For Sametinget ville det bli lettere å forholde seg til et forvaltningsnivå. I en landsdel med sterke samiske bokonsentrasjoner i alle fylker (eksempler er Hattfjelldal, Evenesmarka, og store deler av Finnmark) ville en region være mer løsningsorientert enn stadige drøftinger og forhandlinger med tre ulike fylker. Samarbeidet med russere, finlendere, (og en kvensk minoritet i landet) og svensker er både interessant og viktig for hele landsdelen. Også her vil en samlet region bety flere fordeler enn ulemper.

Å ta vare på både den samiske, kvenske og nordnorske kulturen er en sentral oppgave for fremtiden. Dette betyr at Norge som nasjon bør ha et selvstendig regionalt nivå som kan forske, utvikle kunst og kultur i nærhet til der hvor befolkningen bor og virker, samtidig som forvaltningsorganet er stort nok til å utøve reell innflytelse i både nasjonale og internasjonale forhold.

Konklusjon

Nordnorsk Kulturråd støtter forslaget til regiondeling. Vi mener at Nord-Norge fortsatt bør bestå av hele Nordland, men at befolkningen i sør (for eksempel Bindal) selv må få ta stilling til om de vil tilhøre Nord-Norge eller Trøndelag. Demokratisk vil dette være en fordel og befolkningsmengden er neppe et argument i denne forbindelse.